

majd elhomályosítja a fejük fölött ragyogó glóriát), mint a laikus férjek stb. Kiki a maga módja szerint vagy helyesebben — kiki, a mint tőle telik.

Ha úgy akarjuk, — igaz, hogy a nőnek leg-hódítóbb bája az örök ifjú nőieség üde hamva, himpora vagy bárminek nevezzük ezt a sokat hangoztatott kincset. A kinek úgy tetszik, az azonban többre becsülheti azt a mi a himpor alatt van elrejtve, a mit az első ifjúság elmulása tönkre nem tehet s ez az érző szív és helyes tartalmas, kiművelt agy.

A hagyományos régműlt és még a közelműlt is csak arra praedestinálta a gyöngébb nemet, hogy vidám vagy pajkos, szende vagy naiv leánykából szerető, alárendelt, tüni és hallgatói tudó hitves, odaadó anya és jó gazdasszony legyen. Miután ezen áteredt erények ellen az ostobaság és butaság éppen úgy vétett a múltban, mint a jövőben a túlzott emancipáció fog vétetni, tehát — tontegal.

Igaz az is, hogy vannak tudakos nők, kik szerénytelenül fitogtatják tanultságukat. Ez mindenkire kellemetlen hatást gyakorol. Mások túlságosan helyesek és komolyak, szárazok és ridegek, a mi az urak közül azokra, kik léhák, blazirtak üres zsibűk, de főleg üres fejűek: oly rettenő benyomással van, hogy ezeknél még a Machbeth-beli boszorkányokat is inkább óhajanák nőül — tele Wertheim szekrény-nyel ráadásul, — mint a nyomtaték.

Lehetnek talán — én ugyan nem hiszem, mert boldog optimistaságban szenvedek — olyan képzett nők, kik apathiából, vagy könnyebb véralkattal igen elnézőleg, mondhatni non-schaleuse-szal ítélnék maguk és mások tetteifő lött és a szigorú erkölcsbíró erkölcsi hibát lát abban, a mi talán nem is egyéb, mint egy kis felülhelyezkedés az illemszabályok érzékenysége s a társadalmi kicsinyes kérdések fölött s később társadalmi kényszer által üldözöttve elbukik az élet göröngyös utain úgy, mint a nem képzettek özöne.

Franciaországi statisztikusok meg úgy vélik, hogy pontosan kimutatják százalékokban, hogy a képzett nők szervezetileg tulnyomóan elcsenevészett, beteges egyedek, és hogy a képzettség az emberiség jövője ellen valóságos vétek, fizikai szempontokat véve tekintetben. En azonban úgy vagyok meggyőződve, hogy a nem képzetteket nem figyelték meg oly lelkiismeretesen, mint a milyen ambícióval foglalkoztak a képzettek egészségi adataival. Ismerve alapadataink megbízhatóságát, nem nagyon respectálok a statisztikák pontosságát. Jól tudom azt is, hogy általában legyen képzett, — vagy nem képzett, korunk, ban igen kevés azok száma, kik teljesen éppen maradt szervezettel szállanak sirjukba. Megviseli az élet terhe egyaránt a tudóst és a hülyét, meg a királyt és a koldust, kit testben, kit lélekben.

Fájdalom számtalan példa igazolja azt is, hogy a kenyerkereset hajszájába elegyedett nő, mint feleség és anya nem tud azon kívánalmaknak megfelelni, melyeket a családi élet elébe szab. Tanulmány és állás fölemészti erejét, kedvét, idejét, úgy, hogy a rendetlen háztáj, piszkos gyermekekkel, kozmás

ételekkel, féktelen pazarlásokkal oly örvény szélére juttatja hozzátartozóit, honnan halálos bukás a vég. Hogy azouban a nem tanultak között is vannak ezri-vel, kik semmi kötelezettségüknek sem képesek megfelelni, ki bajlódnék annak megfigyelésével?

Vagy talán a dadák, gazdasszonyok, gourvernauteok korszaka az egyetemre járó nő, illetőleg a tudományosan képzett nő korában jött divatba? És ismeretlen fogalmak voltak talán szebben könnyező és bájosabban mosolygó derék ósanyáink idejében?

Sőt napjainkban is nem több joggal menti-e fel magát a társadalmi állással bíró, tudományos képzettsége révén pénzszerző feleség a házi munka és gondok egy része alól ily fizetett egyének által, mint azok a jó régiiek, vagy jelen korunk asszonyai, leányai, szóval hölgyeink azon tábora, melynek dolgozása hasznos, sőt szükséges volna és még sem teszi? Vagy a pénz- és születésáristokratia azon részénél, kik mint a más kastbeli hű szépségek egyetlen életfeladatuknak azt ismerik, hogy mindenütt jelenlétükkel tüdőköljenek, utain, jegen, theán, bílban: kivéve a konyhát és gyermekszobát? Vagy — mint azok a divat hőbortíjnak tönkjénző üresfejű affectáló salondámiák, mázolt képek, rideg szobrok, kiknek az ujjából csepeg a butaság és még sem jó anyák és éppen nem gazdasszonyok?

Ezekben pedig nem fog kárt tenni a tudomány, az egyetem. Mint a hogyan napjainkban sem tesz kárt némelyik nőnevelő sok neveltjében. Megmaradnak ezek továbbra is, hogy üdéségüket feltve ápolgassák, hogy könyvezzenek és mosolyogjanak. Fognak ők aztán jó káposztát főzni, pompás fánkot sütni és még milyen derék gyermekeket nevelni!

Irigylenző parihiek lesznek ezek mind!

Siessenek őket elvenni uraim!

A kinek pedig ilyenek sorából nem jut feleség, hogy boldogítsa őt egy életen át, az várjon türelemmel, mert a gymnasium vagy egyetem padjairól sok olyan nő fog kikerülni, kikről oly szépen mondja Eötvös, ez a megtestesült ember-ideál Karthausijában, hogy vannak asszonyok, kiknek látásánál a szív önkénytelenül földobog stb.

Ha jól tudom, a vízözön idejében még nem volt semmiféle egyetem. Sodomában sem jártak gymnasiumba a hölgyek. Sőt a nőkultusért élőhaló lelkem egész erejével azt sugja nekem szüntelen, hogy akkor sem és egyáltalán soha sem nemünk hibái hívták ki a büntető Isten ostorát.

Tudományos pályára a nőt csak végtelen ambíció és nagy tehetség fogják serkenteni. No meg ez a jelige, hogy: „Mit ér ez a szépség, mit ér ez a jóság, ha szegény vagyok!” De az sem szenved kétséget, hogy meg is fognak aztán felelni amugyabban, mint ma sok férfi és kapacitás is fog kikerülni közülök annyi százalék, mint az urak közül. Ez az, a mi nekik fáj! Es nekünk vigasztaló!

Tehát, ha komolyan foglalkozunk azon kérdésekkel és lehetőségekkel, ha nem rösteljük latba vetni mindazt, a mi a nőt — akár tudományosan

képzett, akár csiszolatlan ósanyag — mentheti vagy válthatja, ha tanulmányozzuk a lélek erejét, a vér alkátát az élet rögzős útait, lehetséges-e azt állítanunk, hogy abból az általános jóból, mi a nő oly kizárólagos sajátja, hogy az urak még bukásában is elismerik fölényét — a tanulás miatt rossz is válhatik. Minden kivétel a gymnasium vagy egyetem padjain ragad a nőre? Hisz sokkal valószínűbb az, hogy a magasabb tudás a kevésbé jót is jobbá teszi és a rossz csak „mumus“ féle fogalom marad mindig. Kivételek miatt pedig általánosan ostorozni egy aérat vagy nemet, az sok kiesínnyességet és rosszakaratot árul el!

Nem nagy merészség tőlem azt jósolni, hogy az uraknak a jövőben nem igen lesz alkalmuk azt hangoztatni hogy nem szeretik elvenni a tanult nőket. Előkezőleg. Ebben az általuk oly nagyon megromlott világban nagyon jókká kell változniok, hogy egy-egy doktor vagy professorkísasszonyt elnyerhessenek. Oh tempora! Oh mores!

Előre látják gyönyörködve lelki szemeim, hogyan újúl fel a bibliai ókor az ő Jákobjaival, Lában leányaival. Hány modern Herakles fog előttemni, mint a görögök hőskorában és még mennyi áradózó lovagkörteli trouladour. Vén leány pedig lesz mindég elég, mert sokasom fogják mind a lányok érdemesnek tartani nőül menni abhoz, ki őket elvenni óhajja, különösen, míg el nem felejtik azt a költői igazságot, hogy „te engemet szeretsz, én másért lángolok“.

Legyen azonban döntő, a mi legjobb az egészben, — a vég. Ez abban áll, hogy ha érdemes, a myrthus koszorú kedvéért sutba lehet bármikor dobni a diplomát és viszont, ha a szükség úgy hozza magával. Sőt a kettő egymás mellett is türelemesen megfér.

Adja az Ég, hogy minden derék, arravaló úó, akár tudományosan képzett, akár nem, családi körben végezhesse be életpályáját. Legyen boldog és boldogítsan az életnek ama legpraktikusabb egyetemén, hol a prózai és ideális fakultások egymást felváltva követik.

Es végül még egyet. József császár költői vénáját dícsérő bájos versikére csak azt jegyzem meg, hogy Ferenc József korántsem lenne oly udvariatlan, II. Vilmos pedig el sem binné, hogy ezt valaha elmondották.

Emmerlingné Pittner Matild.

Az elláramiasított kincst. iskolák

— **Taróás a kegyuraság mezején.** —

Összeszedte: *Kovács Gyárfás.*

Én az erdélyi úgynevezett aeriális iskolák ügyét ismerem. Már régebben úgy ily, mint más téren ezek mostani ügyállásáról s a régi egészségesebb kegyúri állapotoknak úgy vallási, mint nemzetügyi szempontokból továbbra is nélkülözhetetlenül szükséges fentartásuk céljából nézeteimet körülményesen kifejtettem. Elég bivatkoznom azon tényekre, hogy a bányavidéki esperesi kerület egyik koronagyűlésén — Zalatnán talán 1892-ik évben — én voltam, ki illetékes helyre feliratot indítványoztam kincstári iskoláink el-

államasítása ellen s az elláramiasítottak visszacharakterizálása tárgyában én voltam, ki státusunknak 1895. évi rendes közgyűlésén is a kegyúri népiskoláknak régi állapotokba való visszahelyezését vallási és hazafias indokok alapján szöbáhoztam. Azért nagyon jól esett lelkennek, midőn a legközelebb megtartott statusgyűlésünkön e tárgyban való nézeteimnek nemcsak felszínre kerülését látám, hanem tapasztaltam is, hogy kincstári népiskoláinknak régi jelölgűbe visszahelyezési fontos témáját státusunk is magáéva tette azon állásponttal szemben, mintha ezen iskolák s a velök összekötött kántori állások nem is lennének patonatusi ügy. Pedig valóban kegyúri dolgot képeznek, mint ezt következőkben fejtegetni fogom.

Erdély az Apaffiak után a felséges Habsburg dinasztia alá jutva, ez mindazon helyeken, hol a természet az ő kincseit elrejtegette; hol talán a katonaság vallási érdeke kívánta*), vagy a hol a vesztegintézet felállítására szükségessé bizonyult: bányászai, más munkatelepei, katonái, hivatalnokai stb. részére plebániák és iskolák felállításáról is gondoskodott. Különösen VI. Károly német császár, Mária Terézia királyó, József császár és a Lipótok és Ferenc császár tüntek ki e téren, kik mindnyájan arra törekedtek, hogy a hívek a templomban s a gyermekek az iskolában az általok szervezett kegyúri intézményekben nyernék el vállalkósi szükségleteik s tanügyi követelményeik kielégítését.

Eme helyek nagyobbára, mint jelzem is, azok valának, hol már a minden kincsek és hatalom kúrtórrása, a jó Isten gondoskodott arról, hogy legyen megteremtve és előtermelve a magyar társadalomnak aránya, ezüstje, éremje, tellurja, sója; hogy legyenek szakvezetés alatt a kincstári erdők és az állami javak gazdasági szeme stb. Így keletkeztek, illetve szerveztettek aztán Abrudbányán, Verespatakon, Boicán Certés-Hondolon, Nagyágon, Offenbányán, Zalatnán, Kapnikon, Olábláposon, Oláh-Láposbányán, Radnán a nemes fénybányászat terhére kegyúri plebániák; így jött létre Topánfalván a régi fém- és aranyváltó hivatal, erdő- és jószág-uradalmi telepek plebániája, így Felső-Tömös, Verstorony, Gyimes, Tölgyes és Ojtozon a vesztegintézeti és vámhivatali plebánia; így keletkezett Marosparton a só- és dohányszállítási tisztviselők és munkások lelkészete; így szerveztettek Vizaknán, Deésaknán, Kolozson, Széken, Parajdon, Tordán és újabban Marosújváron a sók elkészítései; így alapították Govásdián, Királybányán, Kudzsiron, Sebeshelyen a vasműzemi lelkészetek, míg Forumbák, Oriáth és Naszodon a katonaság teremtettek plebániákat.

Ezek közül némelyek a felállításukat, illetve szerveztésüket sürgető okok és intézmények megszűnése miatt szintén megszüntek.**) De tulnyomó számban mégis fennmaradtak.

Ha jól sikerült utána nézmem, alapításuk szerint e plebániákat a régi statusquo szerint így csoportosíthatnám:

Nemes fém- és vashányászat léte adott 16 plebániának; sóbányászat, dohány- és sószállítás 6-nak; jószág, erdészeti 1-nek, katonaság 3-nak, vesztegintézet és vámhivatali intézmény 5-nek.

Egynéhány hiányzik csak a régi statusquoból; a többi plebánia most is existál.

Mindeme helyeken iskola is szerveztetett. Mert hisz a parochia fogalma magában foglalja nemcsak a templomot és a parochiánusokat, hanem az egyház leányait az iskolákat is.

Az idők változtak, a körülmények is átalakulásokon

*) Így a naszódai lelkészesség a régi oláh határezred felállításának, Forumbák a környéken élt katonarendi családok elszaporodásának köszöni eredetét. A hunyadmegyei vashányák helyén levő plebániák szervezése körül Steinwille tábornok egyúttal kitűnő bányász és geologus is buzgólkodott — az ottani bányákra kiváló gondoskodó lévén.

**) Így Széken a sóbányamivelés a mult század végén beszüntetve a kegyuraságnak csak halvány nyomaival találkozunk. Tordán is volt kegyurasági templom, de a bányaság közelebb kerülve a plebániához, megszünt a kegyúri káplánság. Oriáthon a katonaiskola megszüntéssel, megszünt a katonakincstári káplánság; mint ilyen stb.

mentek keresztül s így ezek hatása alatt a plebániái — s ekként az iskolai viszonyok is változatos metamorphozisokon estek át. Némely helyt a pap egyúttal tanított és még most is tanít; más helyt volt külön kántortanító is — mint ezt a kisebb-nagyobb számú kinstári katólikus telepek egyházi és iskolai ügyei úgy kívánták. De mindenütt alapítási természeténél fogva minden egyházi és iskolai intézmény kegyúri levén — azok feltartása a magas kir. kegyúr (aerarium) mint alapítóra nehezült.

Ujabbban azonban a népiskolák — tehát a kántortanítói intézmény kegyurasági voltát tagadásba kezdték venni, vagy szétválaszják. Vagyis: az egyiket — az iskolát elállamisítva, lehetetlenítik a másikat, a kántori állást, mert a régi kinstári javadalmozás ellálmiasítása folytán a pici dotatóra szorított kinstári kántorság az éhínség miatt önkénytelenül éhínszba kimalik ez aranyék világából. S így bekövetkezett már azon kegyetlen kegyúri állapot, hogy nincs kinstári kath. népiskolánk s a csekélyke kiszakított kántori illetmény miatt nincs kántorság. Vagy ha van, ez legfeljebb appendix állás; — a hitközségekre nézve van is, nincs is.

Pedig mindezen újbb állapotok előteremtése ellenkezik a patronatusság természete, jogi és kötelezettségi viszonyaival.

Mert miben áll a kinstári patronatusság?

Patronum facit: dos, aedificatio, fundus.

Már pedig kinstári népiskolánk ellálmiasítása s így kántori állásaink lehetetlenítése ellenkezik eme kegyúri pusztulatomokkal — alapítatásuknál fogva levén ők is tisztán kinstáriak s így sem el nem államisíthatók, sem a javadalmozás szétkülöntése miatt a kántori állás nem lehetetleníthető. Ez ellen bizonyít:

1.) A dolog természete. Mert a plebániához a templom és iskola szétválaszthatatlan tartoznak. Ezek nélkül plebánia abszurd fogalom. Hisz a templomban chorus van, a chorusban pedig mért esüálát a magas kegyúr organát, ha lehetetleníti a kántort. A pap nem énekelhet „Dominus Vobiscum” ot, ha a kegyúr nem tart kántort, mert nincs ki „Et cum Spiritu tuo” feljeljen. S aztán az iskola szokta előkészíteni az iskolás gyermekek eleven karában a valódi zengő chorusot, mely egyúttal dalol és imádkozik. Már pedig ez csak ott lehetséges, hol az együttes kántortanítói intézmény feváll. Hol az ellálmiasítás megtörtént, ott a templom e melodiájával sem találkozunk; ott úres a chorus, ott mindenhol nincs templomi népének; ott szűnik az ábítat. És ez célja volna a kinstári kegyúrnak. Hisz minden országnak fázasa, talpköve a tiszta erkölcs, mely a vallásban találja feartott elemét. De hát nem a templom, a chorus, a vallás és erkölcs legilletékesebb háza?

2.) Hogy a kántortanítói — állás következőleg az ezzel összekötött népiskolai ügy nem lenne patronatusi kötelezettségből kifolyó teher: ezt szintén tagadni kell.

En minden kinstári plebániánk alapítási okmányait nem ismerhetem. De az enyémeket ismerem. Azért ismeretem is, hátha státusunk igazgatóságának jogi bizottsága hasznát veszi. Van ugyanis egy okmány egyházunk ladjájában. Címe ez: Contractus de emptione fundi domus P. Administratoris, Cantoris item et Scholae. Ez 1768. szeptember 28-án kelt s tartalmá szerint Bonaex Károly bányanagy (tehát kinstári képviselő) és egyházi főzondnok, esztermei Vass Pál özvegyétől, a mostani papi és kántortanítói telket a rajta levő lakház és melléképületekkel 200 r. frtért örök áron megvásárolja in ratione a Ecclesiae Rom. Catholicae pro fundo Ecclesiastico parochiali. Tehát itt megvan a patronussai ke'lekek közül kettő: a fundus és aedificatio. Mert telek vétetik az iskolának is és rajta épületek. S a második fontosabb documentum az, hogy a 70-es éveik a kat. kinst. népiskola benne is székelt és most is az államé. Tehát alapítást természeté ugyanaz, mi a templomé, mely kinstári. S így a kegyúr lemondhat róla?

3.) De aztán a kántortanítói állás s így a népiskola

kinstári jelleg mellett bizonyít az iskola tartoztatása is, tehát a dosis, mit szintén adót a kegyúr és pedig elválaszthatatlanul a kántort és egyúttal tanító személyétől. E mellett bizonyít az 1822 évben kelt püspök látogatási decretum, mely okmány, ha a congrualis jövedelmek és kiadások összeírásánál hiteles értékű és irányadónak ismertetett el, itt is annak tekintendő.

Ez okmány 13 ik lapján ez olvasható: *Domus Coppellati***) prout et Cantoris una cum schola diversis quidem vicibus in fundo tamen Regio et pensis Ecclesiae Camerae Regiae . . . erectae sunt. Tehát ebben nemcsak az van kimondva, hogy mint a káplán, a kántortanító lakását is kinstár építetté, hanem meg is nevezi, hogy ez kápláni, az kántortanítói élvezmény (Domus Cantoris una cum schola.) De ugyanezen okmány szerint a lakásilletményen kívül van az elválasztatlan személyű kántortanító (Cantor simul Ludimagister) 126 C. f. m. c. v., 12 öl faja pro se et pro scholis Nines részletve menyai ezekből a kántoré, mennyi a tanítóé és mennyi a fát éget el az iskola? Hol tehát az alap, hogy ujabb időben ezek szétkülöntetnek; hol a kales, mely a külön-külön részletekhez vezetne? Mi alapon lett tehát egy nagyobb rész kiszakítva belőlök az állami tanító részére s a kántor számára csak esipetnyi? S aztán a szétbontott dualisztikus személyből a kántorok, mint tisztán ilyennek lakásul még egy füzfát sem jelöltek ki? Hát e hol lakják és éljen? . . . Hol a pap is vizzel él, ott a kántor mit remél? — mondja p. Vitus. — S végül mindezek után ott áll a hatalmas enuuciáció: Patronus est Excelsus B. Thesaurarius. Már most, hogy lehet hely az ellálmiasításnak, hol a patronus a magas kinstár? Hisz a legeggyűbb jogász is tudja: patroni juri et officio Patronatus renunciare non possunt, et ad onera patronatus ferenda a Rege etiam stringi queunt — nempe ut ecclesias in bono statu servent, utve parochias et Ludimagistris justa praebent.*

4.) A néhai kegyurasági iskolák valóságos kinstári kegyúri és egyúttal kath. természetűek val — tehát különösen sós helyeken az iskolák aerarialis kegyúri voltát hirdeti az 1843 évi 5923 szám alatt kelt eszvári leirat (Instruction für die Sibenbürgische Salzamt und deren einzelne Gieder) — 89 §-sa is. „Das Amt — mondja — hat darauf zu sehen, damit aus der Salinen-Cassa unterhaltenen Schulender Absicht im Ganzen als Kinderbildungsanstalt entsprechen. Der Schullehrer bleibt den Amte untergeordnet. Übrigen bleibt das Schulwesen, und in dieser Hinsicht auch der Schullehrer der besonderen Aufsicht des Geistlichen anvertraut. Sőt a tanító még tanhatóságával is a sötiszt útján érintkezett: „Der Lehrer hat von den Schulberichten die Schulen — Oerdirection jederzeit eine Abschrift durch das Salzamt, welches seine allfälligen Bemerkungen beizufügen hat, an den Salinen-Director einzuschicken (90 §.) die Schulprüfungen sind in Gegenwart des Beamten, oder eines dazu delegirten Beamten öffentlich auszutheilen (91 §.) Nem kegyúri befolyás ez? De emez ajándékokat a pap vásárolta: Der Erkauf derselben ist dem Geistlichen gegen eine dem Amte vorzulegende Specification zu überlassen (u. o.) Nem karöltve működése-e ez a kegyúr egyház és iskolának? S miért napjainkban az a sok ellálmiasítása kinstári iskoláknak, holott a kegyúri ügyekre a vonatkozó régi kamarai rendeleteket még semmiféle törvény be — és még nemzűntette?

Már pedig ha emezek szerint a tanító mint tisztviselő a sódirector — mint tanfűri pedig a pap alá tartozott iskolájával együtt: mit bizonyít már e körülmény is egyebet, mint azt, hogy a kegyuraság nemcsak az iskola anyagi ügyeire terjedt ki, sőt a pappal együtt közvetlen is befolyásolta azt — tehát kegyúri kötelességeket teljesített azzal szemben.

***) 1751—1828 Az itteni telkészek, mint kamarai káplánok szerepelnek. Ekkor a hitközség parochia rangra emeltatve szentul mint plebánia existál.

De továbbá nem fűzöm soraim. Hiszem, hogy némileg sikerült bizonyítgatnom, hogy a kincstári patronatus igenis a kántortanítói s így a nép iskolai intézményre és a templom chorusi ügyeire is kiterjed; s a felhozott példák és rendeletek is azt dokumentálják, hogy a kántortanítói intézmény s így a kincstári kath. népiskolák is szervezetésük és fenntartásokra nézve ép oly kegyúri jogalapon állanak, mint akár a plébánosi dotáció vagy a templom, mert már természetes viszonyuknál fogva egymástól elválaszthatlanok. Pap — templom — orgona — kántor — tanító — ének — iskola ezek oly kegyúri vallási intézményt képeznek s oly láncolatossá kötöttetésben állnak, hogy egyiknek beszüntetése veszélyezteti a másik fenállását s mindazon vallási és hazafias ügyeket, melyek eme intézmények egészségéhez vannak fűződve különösen ott, hol, mint a kincstári helyeken is a templom és iskola egyedül fenntartói, apóli a magyar nyelv, értelem és kultúrának is — mert a külső élet nem magyarsít, sőt veszélyeztetni nemzetiségi hullámaival mindazt, mit az iskola és templom nyújtanak. Azért óhajtható volna, hogy a kincstári patronátusság most is teljesitene köteleességét feladott iskoláinak a népoktatási törvényeknek megfelelő módon és javadalmazzással régi jellegükbe való visszaállításra által. Ez kötelesszerű cselekedet lenne részéről, mert „patroni juri et Officio Patronatus renunciare non possunt, et ad onera patronatus ferenda a Rege etiam stringi queunt“. Azért Státusunknak az ilyszertű adatok alapján összeállítandó felségolyamadványának eredményére nagyon kíváncsiskodunk.

A hét.

Mint az elmúlt hétnek szerény krónikása sem szívem szerint, sem a dolog meglepő és fontos volta miatt nem t-hetem, hogy reflexziómban az időrendet megtartsam. A hét történetében feltétlenül a legnevezetesebb esemény Ugron Gábor visszavonulása. Ő, a keményfejű székely, a megalkuvást nem ismerő, a lángoló lelkű Ugron Gábor megcsónyult a politikától. Az egyetlen ember, kitől a nagy moloch, Bánffy félt most visszavonulni a csatatérről. Néhány soros rövidke levéllel tudatta ezt a pártjával. De abban a pár sorban a kétségbeesésnek, a kínzó keserűségnek érte nyilvánul, s a visszavonulásnak megokolása valóban minden igaz hazafit megdöbbenthet. „Romlott éi telmiséggel és gyöngé néppel a függetlenség alkotmányos harcát diadalra vinni nem lehet.“ Ezt az ember írja, ki hosszú és fényes politikai pályáján keresztül éppen az értelmiség jobbik részére, de kivált a magyar népre támaszkodva küzdött politikai ideijáért, a minden tekintetben független Magyarországért. És ime most kiviláglik, hogy az urak elárulták őt, a nép pedig elhagyta. Igaz való, hogy a jelenlegi függetlenségi urak nagy része sohasem vette komolyan szerepét. Kiabáltak, veszekedtek, alkudoztak — mind csak azért, hogy mandatumhoz jusssanak, hogy kellő alkalomkor a miniszteri kegy melegeben sütközzenek. Ilyen sereggel nem lehet elveikért és ideálokért küzdeni; az ilyen sereg arra is képes, hogy saját vezérét megmarja. És meg is marta Ugron is. Régóta érezte ezt ő, ezért mondta annak idején Szatmáron: „Adjatok nekem tízes vasat, hogy ráslíthessem a bélyeget az árulókra az elvtagadókra . . . mikor a tanult osztály tenyerét alamizsnáért kinyujtva eladová válik, akkor azt vélem, hogy épül a magyar alkotmányosság ravatala. Adjatok virágot, de sokat, hogy behinthessem vele ezt a szomorú koporsót.“ Bizony, bizony a koporsó készen áll, csak még a haldokló alkotmány nem dőlt bele. Ugron e keserű, de poétikus szavait olvasva önkéntelenül eszembe jut a nyakas, kemény, rettenthetetlen, hazáját utolsó csepp véreig szerető magyarnak fájképe Petur bán, midőn az ingadozóknak fulébe elkeseredett lelkezők égető tűzéval, a kétségbeesésnek jajjával zuga: „Kihaltak szabadítóid, óh te vasra vert bazám! no nyeld le a bilincséd jajatva s edd magadnak a halált!“

Az Ugron visszavonulását egész közéletünk meg fogja érezni. Ma, midőn a politikát és etikát nem tartják szorosan édestestvérenek és elválaszthatatlannak, mint Plató, egy oly rettenhetetlen merész és önzetlen ellenőrsőre n-gy szükség volt. Félni lehet, hogy az Ugron hatyúdala a függetlenség észmének temetési éneke. Láttuk erőtlenségét és fejtelenségét a provizorium kérdésében Bánffyal szembe, ki aztán bátorságot is vett magának a pártot az ő nyers modorában alaposan leteremteni. Szikkozódni természetesen könynyebb, mint okosat beszélni vagy éppen tenői. Es az elernyedt függetlenségeik szó nélkül túrték a mosdatást; a néppárti Rakovszky kellett, hogy sikra szálljon s hogy visszatasítsa a Bánffy modortalan modorát. Ugyanő leplezte le, hogy B. a provizorium kérdésben veletartó nemzeti és néppárti báta mögött alkudozásokba bocsátkozott a függetlenségekkel. A szidalmazott függetlenségeik le is szereltek s a provizorium ügye szerencsésen (?) dőlőre jutott. Így tehát megest megadtuk magunkat s a 67-iki törvényt magát nem respektáltuk csupán azért, hogy Ausztriát meg ne sértsük. Az önnálló vámtérület ismét odajutott, hol eddig volt a pium desideriumok lomtárába. Az eredménynek egyetlen párt sem örül, még maga a többség sem. A t. Házban s tolyósóin szürke, nyomott hangulat uralkodik s most még inkább mint az év végén tehetik tel a hontyák a kérdést: Mit hoz a jövő?

A hét történetéhez tartozik az a felajdulás is, melyet a kolozsvári *Ellenzék* ben olvastunk a zsidóbeavándorlás miatt. A Galiciából lejövő élelmes fajzat kezd ellepui az erdélyi megyéket. Pénzt koldulnak össze, melyel aztán talán a szegény megszorult nép körében megkezdik az üzletet, a legocsómányabb üzsort. Az erdélyi magyarság amúgy is gyöngén áll számba és vagyonra nézve is, s most ez a veszedelmes invázió csakugyan tönkre teheti gazdaságilag és erkölcsileg egyaránt. A hatóságoknak volna kötelessége ez ellen valamit tenni, míg nem késő. Videant consules! +

A renaissancekori műveltség hatása Magyarországon.

I. A renaissance általános jellemzése.

Míg Nyugat-Európa egyes népeimél a középkor utolsó két századában a megszárdulás folyamata tart, addig Olaszország nagyszerű szellemi átalakulásnak válik színhelyévé, mely arra volt hivatva, hogy eszméket szolgálatossá a nyugodtabb viszonyok közé kerülő és művelődésre áhító többi nemzeteknek. Ezt a korszakot: a XIV. XV. és XVI. század első felét, nevezzük a renaissance — megújodás korszakának. Ennek jellemzőit akarom megkísérülni és azon befolyást ismertetni, melyet az új irány hazánk művelődésére tett.

A római-gör. ókor nem ebben az időben, a XIV. században, érzettette hatását először az emberiséggel, ott volt már Nagy Károly udvarában és a tőle támasztott műveődésben; megjelent a román építészeten is egyes antik formák alakjában, sőt a kolostori tudományosság is a római írónak köszöni anyagának egyik tekintélyes részét. Nem így van ez Olaszországban, itt nemcsak az ókor egyes elemei hatolnak bele a nemzeti életbe, mint az északi népek-nél, hanem az egész nemzeti élet, az egész ország tele van az ókorra intő emlékekkel és emlékeztető jelekkel; művészetben, költészetben általánosabban is nyilatkozik az ókor hatása már a XII. és XIII. századokban, mindamellett az olaszok egyetemes állásfoglalása az ókor mellett csak XIV. században következik be. Náluk voltak meg leginkább a művelődés feltételei: a nemesség és polgárság valóságos egyenlősége és a haladás fogékonysága. Ehhez já-

ultak a tényleges politikai viszonyok is. A német uralkodók nem tudták Itáliában hatalomra lépni; a pápaság Avignonban élte rabsága napjait. Ezek helyébe mindenütt ébredtiek és törvénytelen uralkodók léptek; az öntudatra ébredteit szellem pedig új és tartós ideál utáni kereséssel volt foglalatoss és így a római-olasz világuralom déli bájja megbódítottatta az elméket sőt Cola di Rienzivel gyakorlati megvalósítására is próbát tehetett.¹⁾

Az okorról ábrázolóknak előtt első sorban Róma alkotja kegyelet tárgyát. Bár Dantet nem számíthatjuk a humanizmus emberei közé, mindazonáltal benne is a régi diésőség után sóhajtozó hazafi szólal meg. Róma falainak kövei hődelátot érdemelnek és a föld, melyen a város épült, tisztelre méltóbb, mint az emberek mondják.²⁾ Petrarca korában még megoszlik a kegyelet Rómának klasszikus és keresztény ókora között. Fario degli Alberti Dittamondo-jában Róma: fenséges aggnó tépelt ruhában. Cola di Rienzi 1344—1347 közt a Descriptio urbis Romae-ban felsorolja a régi emlékeket, ugyszintén Poggio is 1430 körül, később II. Pius urja le nagy figyelemmel a Róma környékén található régiségeket. Ebben az időben már nagy pusztulásnak indultak volt az okorból származó épületmaradványok, mivel ezek marványának egy részéből meszet égettek, más részét, kivált az V. Miklós pápa alatti hatalmas építkezéseknél építő anyagként használták. A régiségek iránti kegyelet egybeült is felebred, sőt már gyűjteményeket is kezdtek létesíteni, úgy, hogy a gyűjtés a XV. században már mindenütt elterjedt. Ciriaco de Pizzicollí bejárta Olaszországot, az európai törökországot, Görögországot szigeteit, Ázsia és Afrika némely részét és nagy tömeg feliratot, érmét és rajzot vitt haza magával. Megkezdik a régi emlékek na világra hozatalát és ezzel megalapítják az archeologia tudományát. A régieskedés mind tovább terjed úgy, hogy az egyes itáliai városok is mind Rómához tűzik eredetüket, az egyes családok pedig római előkelő családok utódainak hirdetik magukat; a veneciai származású II. Pál pápát az Athenobabusok sarjauak vanjak, bona családja németországi eredetű volt; II. Pius meg szerette volna, ha a Juliusokkal hozták volna kapcsolatot. II. Pál, IV. Sixtus és VI. Sándor alatt római diadalm-emlékeket ismételték meg farsangi mulatságokul. X. Leó alatt „az ókor élvezete a többi élvezettel együtt ama eszméletos benyomással fonódott, mely az életnek Rómában mintegy felsőbb tartalmat adott.“ (Buckhardt: A renaissance kor 1. 236.)

Azonban bármily nagy volt is a régiek építésének és kegyeletének emlékei iránt az érdeklődés, azt mégis sokszor megnehezíti a latin és gör. nyelvű irodalmi emlékek tisztelése. Azt hitték róluk, „hogy forrásai minden ismeretnek a legfontosabb értelemben.“ Ehhez a hithez volt mérve a buzgóság, melylyel a két ókori irodalom kincseit lankadatlannal kutatták, napvilágra hozták és közzé tették.

Már Petrarca megkezdte a fölfedező munkát, melyet Boccaccio kedvvel és sikerrel folytatott. Példájukat mások serényen követték úgy, hogy Italia e nemű kincsei nemcsak a előkerültek a városok és kolostorok avatag porral borított leveles és könyves bázisából. A humanisták figyelmüket kiterjesztették az Alpeseken túlfekvő országokra is. Poggio Bracciolini a constantzi zsinaton mint pápai titkár uralos idejét a schweizi és sváb kolostorok átkutatására fordítja; mely megalatossággal ujjong Leonardo Brunioh, a később florenci kancellárhoz írt levelében Quintilianus institutióinak fölfedezésén szíveszt ez mily elismerő sorokkal megalatja barátja kutatásainak eredményeit: „A hogy Camillust Roma második alapítójának nevezték, úgy legyen a tied azon művek második szerzőjének címe, melyeket te adtál vissza a világnak.“³⁾

Ugyanezen időben hasonló ostromnak voltak kitéve

Grögország végei is a görög kéziratok miatt, Giovanni Aurispa Byzantiumból 1423-ban, később Gaurino da Verona s Francesco Filelfo egy-egy könyvtárra való codexet vittek magukkal Itáliába. A florenci kereskedők meg legbecesebb árnyoknak tekintették a régi elhalványult betűkkel teleirt hártyalapokat. Alig is bíbetni, hogy Konstantinápolynak török kézre jutásakor valamely régi író művei elvesztek volna.

A class. művek megmentése után azok terjesztésére fenmaradásuk biztosítására és kibaszolására került a sor. Az áldozatkészség hasonló példáival találkozhatunk itt is. V. Miklós egy humanistának Polybius latin fordításáért 500 aranyat ad, Guaironak Strabóért 1000-et, Filelfonak Homer méltó verses fordításáért 10000 arany volt ígérve s az ígért teljedését csak a pápa halála gátolta. Ugyanez a pápa 1450-ben a pestis elől Fabrianoba menekülvén, magával vitte fordítóit és compilorait is, nehogy a vésznek áldozatul essenek. Ő vetette meg 5000, mások szerint 900k köttel a Vaticana könyvtár alapját. — Firenzében Niccolò Niccoli 6000 forint arany értékben mintegy 800 kötet könyvet gyűjt, melyek ma is díszet alkotják a firenzei Laurentiana-t könyvtárnak. — Bessarion, a görög eredetű biboros 30000 arany forintot gyűjtött codexeit (600 darabot) a velencei köztársaságnak ajánlja fel, hol ma is tekintélyes részét tesszik a Marcus-könyvtárnak. — Az urbinói könyvtár montefeltrói Federigo 30,000 aranyul nagyobb összegre rugó költséggel alapította.

Az ókori irodalommal foglalkozást az olasz irodalomnak épen legnagyobb alakjai állítják előtérbe. Dante még ki tudja egyeztetni a kétféle műveltségnek: ókorinak és kereszténynek elemeit egymással, de már utódjainál, így Petrarcaéban és Boccaccioéban a latin és gör. tudomány lép előtérbe. Saját kora egyikben sem a nemzeti költés fejlesztőjéi illeti hódolattal, hanem Petrarcaéban a rómaiak modorában nagy történeti művek és bölseleti értekezések alkotásával foglalkozó írók, Boccaccioéban a mythographus és geographiai meg biographiai munkák szerzőjét. Petrarca egyik művében a fiatal humanismus állását fejtegeti és megalatadja működésük ellenségeit: a frivol tudatlanokat, kiknek csak dözsölés és tivornyázás iránt van érzékük; a sophistikus theologusokat, kik előtt Heiklon, a castaliai forrás és Phöbus berke pusztá baigatagságnak tetszik; az aranya sóvárgó jogtudósokat, kik a költészetet fölöslegessnek tartják, mert nem lehet vele pénz szerzeni“ stb.)

Boccaccio meg az új irány jogosultságát fejtegeti és védi a pogányság vádjával szemben, mivel a kereszténység diadalmaskodván a pogányságot kipusztult; most a pogányságot majdnem veszély nélkül lehet vizsgálni és tárgyalni. Petrarca és Boccaccio után a humanismus művelődés behatolt minden tudományba; kivált Firenze lett a humanizmusnak erős vára; nemcsak kiváló leletségű magánemberek hevülnek a tudományosság emlécséért, hanem legelső sorban az állam vezetői találják abban diésőségüket, ha e téren is elsőkké válnak. A firenzei tudós körnek lehet köszönni a görög irodalmi emlékek felkarolását is. Hogy minő eredmények fűződnek Chrysoloras Mannel behívásához, nem akarom bővebben fejtegetni, elég csak arra rámutatnom, hogy a görög nyelv tanulmányozása szolgálatotól közvetve indító okot Amerika fölfedezésére, a bibliai kutatásban meg ez által új korszak nyílik meg. A humanismus első időszakát a klasszikusok maradványának összgyűjtése jellemzi. A másodikban a reudezés és fordítás munkáját végzik, könyvtárakat alapítanak, a melyekről feljebb emlékeztem meg. Már nemcsak Cosimo de' Medici és köre pártolja a tudósokat, hanem a kisebb városok is Bologna, Siena, Mantua, Verona stb. két kézzel kapnak a humanistáknak. A tudósok bejutnak a pápai udvarba, hol sohasem nélkülözhetők a gyakorlott tollú írókat és az ékes beszédű szónokokat. V. Márton, IV. Jenő és V. Miklós meg tudták becsülni az író buzgalmát és tehetségét; hiszen ez utóbbi épen tudományára révén nyerte el 1447-

1) Buckhardt: A renaissancekori műveltség Olaszországban. I. 242.

2) Purg. X.

3) Symondt: Renaissance Olaszországban II. 117.

1.) Bruckhardt: A renaissancekori műveltség I. 281.

ben a tiarát s mint egyháztö kegygyel halmozott el minden valamire való tudóst. A nápolyi királyról meg kortársai azzal büszkéltek, hogy V-ik Miklós mellett ő a tudomány legbőkezűbb pártfogója; Alfonso még a táborda is magával vitte tudósait. kiknek felolvasását a királyllyal élükön a vezérek is mindennap végig hallgatták.

A humanismus második korszakában a vándor humanisták egész Italiában elszórták a régiek fölélesztett műveltségének magvait s most hivatásukat végezve kezdenek eltűnni. A III. korszakban, melyet a XV. század 60-as éveitől kezdetünk számítani, a tudósok egyes férfiak körül mintegy akademiákat alkotnak; megtisztítják a középkori latinisták durva stílusát; „létrehozták az összehasonlító és esztétikus kritika rendszerét és alapos tanulmányozással megkülönböztették a szerzők és korok jellemző tulajdonságait. (Symonds: Renaissance Olaszországban II. 259.) A levélírás és étekezések mellett a szónoklat foglalja el a főhelyet. A tejedelmi udvarok állandó történetírót tartanak, kinek ura tetteit minél jobb latin stílusban kell megörökíteni. A mint az írásművekben ciceronionismus, úgy az építésben a vitruvianizmus lett a jelszó. A humanizmus bire és hatása túllépi Italia határait. Poliziano (1454—1494) elragadó előadásait Firenzében 1480 után nemcsak olaszok hallgatják, hanem hallgatói sorában találjuk Európa legnevezetesebb tudósait: Reuchlint, Grocinnust, Linderet. s a portugál Tessirast. Ezek mindnyájan átültették hazájokba az Olaszországban szerzett műveltséget.

(Folyt. köv.)

Péter János dr.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Az erd. róm. kath. Irodalmi Társulat választmánya jövő szept. 12-én d. u. 5 órakor a szerkesztőség helyiségében gyűlést tart, melyre a választmány tagjait ez úton tisztelettel meghívja az elnökség. A gyűlés tárgya: folyó ügyek elintézése.

— **Öszentendő estején** a hálaadó istentiszteletet Püspök úr ő méltósága tartotta fényes segédlettel. Zlamál Agoston beszélt a keresztről, mint az údy, a boldogulás egyedüli eszköztől. Ő Méltósága tartotta újév napján is a Tedennel összekötött ünnepi nagymisé és szentbeszédet. Beszédjében Krisztus Urunk szeretetéből indult ki, s aztán átment Krisztus helytartójának, a római Pápnak méltatására, ki Krisztus helyett tanít és vezet bennünket az igazi tudomány útján, felhívta hallgatóinak figyelmét a nap fontos eseményére a Pápa gyémántmiséjére és szeretetadományok gyűjtésére. A napon megbát volt, midőn beszéde végén boldog újévet kívánt „édes hivei-“nek, benne áldást és megelégedést.

— **Tisztelegések.** Az újév alkalmából impozáns módon nyilatkozott meg a szeretet és a tisztelet a Főpásztor magas személye iránt. Régi szokáshoz híven elsőnek a káptalan, a keblű papság, tanári és tanítói karok, valamint a fiatal clerus tisztelegett Fabián Sándor nagyprépost úr vezetése alatt. A nagyprépost úr a világegyház ez örömnünnepén köszönetet mondott Püspök úr ő Méltóságának azon szép oktatásért, amelyben úgy körlevelében, mint előszavában papjait, és hiveit részesítette. Biztosította ő Méltóságát azon törlhetetlen ragaszkodásról, a melylyel magas személye iránt viseltünk, s kérte az egek Urát, hogy tegye Főpásztorunk buzgó, fáradságtalan apostoli működését gyümölcsözővé. Püspök úr

Méltósága azon reményének adott válaszában kifejezést, hogy Isten kegyelmével, szeretett papjainak és hiveinek segítségével sokat munkálkodhatik ez erdélyi egyházmegye javára. Megelégedést s Isten kegyelmét kérte mindnyájunk számára az újévben. — Aztán tisztelegett a városi tanács Novák Ferenc kir. tanácsos polgármester, a kir. törvényszék, ügyészség, járásbírószág Nemes Sámuel elnök, a kir. adóhivatal Kryzszky Géza tárnok, a városi tűzoltóság Roska József főparancsnok vezetése alatt. Ő méltósága a testületek tisztelegését igen szívesen fogadta s mindenkihez volt egy kegyes szava.

— **Személyzeti.** Riskó László jobbágytelki plébános a marosi kerület tiszteletbeli alesperesévé nevezetett. Li. Esperes-kerületi jegyzőkké kinevezettek: Sneff József verespataki plébános a bányavidéki, Szabó György szentszéki ülnök, nagy-ernyei plébános a marosi, Csizsér János vécei lelkész a küküllői, Kovács Gyárfás deés-aknai lelkész a szolnoki és Bakk Endre rizaknai lelkész a szeben-fogarasi kerületekben.

— **Püspökszentelés.** Hettyey Sámuel kinevezett pécsi püspöknek felszentelése folyó hó 2-án ment végbe a budapesti primási palota kápolnájában. A felszentelés ünnepélyes actusát a hercegprimás ő eminenciája végezte Szászka György kalocsai érsek, metropolitánk és Boltzár József püspök urak segédkezdése mellett. Az új püspök úr ő méltósága több erdélyi pap, volt pázmánita előtt kedves ealékben van, mint Pázmány-intézeti lelkiigazgató. Azért felszentelése alkalmából hódoló tisztelettel üdvözöljük mi is.

— **Halálozás.** P. Blága Kapisztrán János szentferencz-rendi szerzetes, szászkesbesi lelkész életének 78-ik, szerzetes-ségének 58-ik és áldozópapságának 56-ik évében folyó hó 5-én az Urban elhunyt. Tanulótársra volt a boldogult Püspök urunknak. Kedves jó öreg úr, mindnyájunk „Blága bácsija“ volt. Szerzetestársai és hiveinek beesülését bírta. Temetése 7-ikén ment végbe. A szertartást Imets F. Jakó kanonok úr végezte, a gyászbeszédet pedig Zlamál Agoston tartotta. Nyugodjék békeségben!

— **Huszonötezer forint árváknak.** Kozma Anna csillagkeresztes hölgy, ki ezelőtt két hónappal hunyt el, végrendeletében 25,000 forintot hagyományozott egy Kolozsvárt felállítandó katolikus árvaházra. Örömmel közöljük, e hírt, de még nagyobb örömmel közöljük, ha valamelyes komoly lépést hallanánk már a kolozsvári nőzárda kérdésének sürgős megoldásáról. Sok évnek mulasztását kell itten pótolni.

— **A hét legrosszabb tréfáját** a helybeli iparos olvasókör követte el oly formán, hogy az *Alkotmányt*, melyet a polgári kaszinó egészen ingyen-zivességből, neki felajánlott, egyszerűen vissza küldötte azal a szellemes megjegyzéssel, hogy *papi lap nem kell*. Kérdjük: hát ugyan mi kell a t. c. polgári olvasókörnek? Együttal eszünkbe jut az „a bizonyos veres posztó, melynek még mindig meg van a kellő hatása.“

— **Adomány és köszönet.** Az erdélyi püspöki papnövelő-intézet növendékei a nyilvánosság terén is hála-köszönetüket fejezik ki nagys. Fabián Sándor nagyprépost úrnak azon nagylelkű adományáért, melylyel ősi szokás szerint nagyprépostá történet promotiója alkalmából minden egyes növendéknek új évi ajándékkul egy-egy forintot ködgyeskedett ajándékozni.

— **A vármegye atyai gondoskodása.** Csikvármegye közigazgatási bizottsága Gyergyó-Ditró előjáróságához leküldött 9847 számú határozatában kimondja, hogy az egyházi személyeket a politikai község többé nem tartozik fizetni, lévén az az egyházközség kötelessége. A községi képviselőtestület azonban másképp gondolkozott. Továbbra is teljesíteni akarván a patronatus kötelességeit s arra képesnek is érezvén magát a közigazgatási bizottság határozatát megfélembreztette. Kíváncsian várjuk a fejleményeket.

— **Az autonómiai kongresszus** buszonhetes bizottságát Szápáry Gyula gróf elnök január hó 11-ére délelőtt 10 órára a főrendiház bizottsági termébe összehívta.

— **Tanügy.** Az udvarhelyi róm. kath. esperes-kerületi „Tanítóegylet” sóvidéki fiókköre 1897 év október hó 27-én tartotta gyűlését Etéden. A gyűlés tárgyai a következők voltak: „Veni Sancte” és szent mise után a helybeli róm. kath. el. népiskola II-ik osztályban káté-magyarizást tartott Kovács József helybeli lelkész „a bűn különböző nemeiről.” Azután Fausali Aron nyelvtani oktatást tartott a III-ik osztályban ismertetvén a mondatot, mely után Simonfy Antal szovátai k. tanító tanított a vonalokról a besz. ért. gyak. alapján az I-ő osztályban. A tárgysorozat értelmében a tanításokat megelőzte volna Gazda Dénes szovátai lelkész kátétanítása, de mivel nem jelenhetett meg, tanítása a jövő gyűlésre maradt. Miután a tárgysorozatban jelzett tanítások véget értek, aelnök Kerecsi Lajos elfoglalván az elnöki széket, nagyon esinos és eszmékben gazdag elnöki megnyitót olvasott föl és a gyűlést megnyitottnak jelentette ki. A mult gyűlés jegyzőkönyvét fiókköri jegyző Borbáth József olvasta föl. Azután Kis János szovátai tanító szavalta „A fekete kutya” című költeményt Garaytól. Kerecsi Lajos felolvasást tartott ily címmel: „Legyen az öntevékenység a család és az iskola életszüksége.” Gyuresovec Károly atyhai tanító monologot adott elő; ezt követte volna Gáspár János szent-léleki és Bartók Albert farkaslaki k. tanító duett-éneke, de mivel Gáspár János előre bejelentett lényeges ok miatt nem jelenhetett meg, az ének a jövő gyűlésre maradt.

— A bírálók úgy a próbatanításokat, mint felolvasás- és szavaterőket jól sikerülteknek találták. Jövő gyűlés helyéül Malomfalva, idejéül 1898 év feb. közepe tüzetett ki az alábbi tárgysorozattal: 1. Gazda Dénes lelkész úr káté tanítást tart. 2. Udvardi Robert helyb. k.-tanító tanítást tart. 3. Borbáth József szentkirályi k. tanító tanít. 4. Simonfy Antal szovátai tanító énektanítást tart. 5. Gyuresovec Károly atyhai tanító felolvasást tart. 6. Antal János lengyelf. k. tanító szaval. 7. Gáspár János és Bartók Albert duett-éneke. Borbáth József s. k. fiókköri jegyző.

— **Az 1848-iki országgyűlés élő tagjai.** Az 1847—8 iki utolsó pozsonyi országgyűlés tagjaiból ma már csak hárman vannak életben, ezek: Tóth Lőrinc, Breznóbánya, nográdi Szontag Pál, Libetbánya és Ivánka Zsigmond, Kerpona követe. Mind a hárman városi követe; mert csak a városok tisztelték meg 40 évnél fiatalabb embereket megbízó levelükkel. A megyei követekek közül egy esinos ma már életben. Az 1848—9 iki pesti, utóbb debreceni

és aradi országgyűlés tagja, közül még 16-an vannak életben, ugymint: Sembery Imre (94 éves), Madarász László (93 éves), Perczel Miklós (87 éves), Simay Gergely (87 éves), Horváth Boldizsár (86 éves), Kalauz Pál (86 éves), Perczel Mór (85 éves), Tóth Lőrinc (85 éves), Madarász József (85 éves), Ostrovsky József (85 éves), Ujfalussy Lajos (84 éves), Karlóczy Lajos (83 éves), Bittó István (83 éves) és Iránka Zsigmond (81 éves). A képviselőház ama tagjai pedig, kik az 1872-iki választásalkalmával jutottak be először a képviselőházba, folyó hó 3-án ünnepezték 25 éves jubileumokat. Ezek között van Apponyi Albert gróf, Horánszky Nándor, Szilágyi Dezső, Beöthy Algeaon és Eötvös Károly.

— **Hány zsidó van a világon?** A párizsi „Archives juviques” újsá: Van az egész világon hatmillió háromezerezer zsidó; ebből Európában él 5 millió négyszáz-ezer, Ázsiában 30 ezer, Afrikában 25 ezer és Amerikában 250 ezer. Ausztráliában a zsidók száma jelentéktelen. Zsidóban leggazdagabb Oroszország. Itt él két millió ötszázötvenkét ezer. Utána rögtön következik Ausztria-Magyar-Monarchia egy millió hatszáznegyvennégyezer zsidóval. Ebből Galiciára esik 688 ezer, Magyarországra 800 ezer, Németországban 562 ezer, Romániában 263 ezer, Törökországban 105 ezer, Hollandiában 82 ezer, Franciaországban 53 ezer, Olaszországban 40 ezer zsidó lakik. Budapesten egymagában háromszor annyi zsidó van, mint egész Franciaországban.

— **Purger ker. János jó hírnevű oltárkésztőnek** árjegyzékét mellékeljük mai számunkhoz. Dicseretére álljon a következő elismerő nyilatkozat. Elism. ér. irat. J. B. Purger grödeni (Tirol) oltárépítő ezég a kassai egyházmegyében tartozó töltzseki (Sáros megye) plebánia templom részére egy göth stüli fölöttart készített.

A munka művészi kivitele, az egyes alakok élethű csoportozata különösen a karmelbegyi Boldogságos Szűz Mária a kis Jézussal karján, valamint Szt. Simon és Judás apostolok művészi esiletségre valianak.

A mű tisztasága és a valódi dús aranyozás rendkívüli sikerült s ez oknál fogva a fentnevezett céget a ft. pap-ság szives figyelmébe melegen ajánljuk.

Kelt Töltzseken (Magyarország) 1895 december hó 2.

Sikorszky Endre
esperes plebános
Fogas János
Tomai György
gondnokok.

P. H.

— **Pályázat.** Az imecsfalvi (Háromszékem.) róm. kath. kántortanítói állomásra pályázat hirdettek. Évi járandóságok: a község pénztárából 120 frt., államsegély 79 frt., 40 kalongyára rozs, annyi zabkepe, 14 frt. oszpora, 15 terü lágfa, 5 hold 406 □-öl területű jó minőségű kaszáló és 2 hold 641 □-öl területű szántó, taudij 24 frt., stóla 8 frt. ezeken kívül tisztességes lakás 600 □-öl kertel és gazdasági épületekkel. A megválasztott köteles a kántortanítói teendőket vallásos buzgósággal pontosan teljesíteni. Pályázni kívánó kiegészített tantérfiak tolyamodványukat folyó évi januarius hó 22-ig alulírotthoz küldjék be. Imecsfalván 1898. januarius hó 2-án, Bors J. á s z l ó, plebános.

Kiadja: Az erdélyi róm. kath. Irodalmi Társulat. Felelős szerkesztő: **Kóródy Péter dr.**
Szerkesztőtársak: **Bálinth György, Péter János dr., Wagner Sándor, Zlamál Agoston.**

Nyomatott Papp Györgynél pisp. lyc. könyvnyomdában Gyulatehervárt.